

соціальних можливостей дітей.

Після проведення авторського тренінгу було проведено повторне діагностування особливостей особистісного розвитку дітей з загальним недорозвиненням мовлення, яке показало високу ефективність розроблених занять. Так, у дітей було виявлено значне зниження тривожності та інших негативних симптомомкомплексів за методикою "Дім-Дерево-Людина", підвищення самооцінки і зростання пізнавального інтересу, що підтверджується результатами наших спостережень за дітьми під час тренінгу, відгуків їх батьків та вихователів.

Таким чином, отримані результати контрольного експерименту дозволяють стверджувати, що запропонована тренінгові програма є високоефективною і сприяє активізації особистісного зростання дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення, гармонізації емоційного й соціального розвитку дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Божович Л. И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка // Изучение мотивации поведения детей и подростков. — М., 1972. С –7-44.
2. Волковская Т.Н., Юсупова Г.Х. Психологическая помощь дошкольникам с общим недоразвитием речи. М.: Наука, 2004. – 198 с.
3. Выготский Л.С. Мышление и речь. – М.: Лабиринт, 1996. Гвоздев А.Н. Вопросы изучения детской речи. - М.: Просвещение, 2000. - 365с.
4. Захаров А.И. Неврозы у детей и подростков: Анамнез, этиология и патогенез. - Л.: Медицина, 1988. – 214 с.
5. Калягин В.А. Логопсихология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.А.Калягин, Т.С.Овчинникова. — М.: Академия, 2006. — 320 с.
6. Лалаева Р. И., Серебрякова Н. В. Формирование лексики и грамматического строя у дошкольников с общим недоразвитием речи.— СПб.: СОЮЗ, 2001. – 216 с.
7. Мамайчук И.И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии. - СПб.: Речь, 2006. - 400 с.
8. Нечай С.П. Адаптація дітей-сиріт молодшого дошкільного віку до умов дитячого будинку засобами музично-театральної діяльності: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.08. - Ін-т пробл. виховання АПН України. — К., 2001. — 21 с.
9. Рібцун Ю.В. Вивчення моторної функції молодших дошкільників із ЗНМ // Дефектологія : Наук.-метод. журн. - 2006. - № 1. - С. 44-48.
10. Слинько, О. А. К изучению проблемы межличностных отношений дошкольников с нарушениями речи // Дефектология. — 1992. — № 1. — с.62-67.
11. Филочева Т.Б., Чиркина Г.В. Изучение детей с общим недоразвитием речи в специальном детском саду. // Журнал «Дефектология». - 1985. - №6. – С. 12-18.
12. Шиф Ж.И. Психология глухих детей. – М.: Совеский спорт, 2006. – 448 с.

159.922.761-056.264

ПСИХОКОРЕКЦІЯ ТА ПСИХОТЕРАПІЯ У ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ ІЗ ЗАЙКУВАТИМИ ДІТЬМИ

Кондратенко В.О.

кандидат педагогічних наук, доцент

Мороз О.О.

Інститут корекційної педагогіки та психології

НПУ імені М.П. Драгоманова

У статті розглядається питання психокорекції та психотерапії як один із напрямів корекції мовлення дітей із заїканням.

В статье рассматриваются вопросы психокоррекции и психотерапии как одного из направлений коррекции речи у детей из заиканием.

This article deals with a problem of psychological correction and therapy as one of the sectors of speech correction children with stuttering.

Ключові слова: психокорекція, психотерапія, заїкання, логопсихотерапія, ігрова діяльність.

Ключевые слова: психокоррекция, психотерапия, заикание, логопсихотерапия, игровая деятельность.

Key words: psychological correction, psychological therapy, stuttering, logopedic psychological therapy, playing activity.

На сьогодні феномен психокорекції активно досліджується як психологами, так і логопедами (В.М.Бехтерев, З.Фрейд, А.Фрейд, М.Клейн В.Е.Рожнов, Б.З.Драпкін).

Говорячи про психокорекцію, можна використовувати і більш ширше визначення – лікувальна педагогіка або медична педагогіка.

У дефектологічному словнику під лікувальною педагогікою розуміється «система медико-педагогічних заходів, що направлені на корекцію дефекту і розвиток аномальних дітей, які знаходяться в умовах лікувальних закладів» [1, С. 159].

Теоретичні основи лікувальної педагогіки закладені В.П.Кащенко та Л.С.Виготським, які спирались на досвід вітчизняних і зарубіжних педагогів та лікарів [2].

Ритміка, лікувальна фізкультура, ігрова терапія, бібліотерапія, психогімнастика тощо – все це засоби лікувальної педагогіки, які корегують недостатність пізнавальної діяльності і поведінки дитини із особливими потребами.

Великий психокорекційний потенціал закладений у мистецтві. Розігрування сцен певного змісту, прийняття ролі, коли агресивна дитина повинна перевтілитись у м'якого, милосердного героя, – це і є давно випробуваний шлях психокорекційної роботи. Але найважче – придумати такий психотерапевтичний сюжет.

Важливого значення у ряді психокорекційних заходів набуває психотерапія, яка дає швидкий, глибокий і довготривалий ефект.

Психотерапія – комплексний лікувальний вплив за допомогою психічних засобів на психіку хворого, а через неї на весь його організм із метою усунення симптомів і зміни відношення до себе, свого стану і оточуючих [3].

Основу психотерапії складають педагогічна етика, гуманне відношення до дитини. Створити веселий настрій, атмосферу творчого виховання, виховання із задоволенням, граючись, із відчуттям захищеності і рівності, вільного вибору і волевиявлення, – все це є ядром психотерапевтичного міжособистісного спілкування між логопедом та дитиною.

Використання психотерапевтичної корекції у логопедії має свою історію. У 1911 році В.М.Бехтерев виступив у Брюсселі на Міжнародному педагогічному конгресі із доповіддю «Навіювання та виховання», яка була видана окремою брошурою у 1912 році. Таким чином, він на початку століття довів необхідність використання психотерапії у педагогіці [2].

Протягом багатьох років психотерапія розглядалась як чисто лікувальний вплив, який входив у компетенцію виключно медицини. В останні роки у зв'язку із інтенсивним розвитком психологічних методів корекції, право на існування отримали немедичні моделі психотерапії, в тому числі і психологічні моделі.

Стосовно дитячого віку проблеми психотерапії були висвітлені у працях В.М.Бехтерева, З.Фрейда, А.Фрейда, М.Клейна, а також і в працях вітчизняних психотерапевтів В.Е.Рожнова, Б.З.Драпкіна, М.І.Буянова, А.І.Захарова, Д.Н.Ісаєва тощо [4].

Великий вчений В.М.Бехтерев справедливо вважається основоположником вітчизняної школи психотерапії. Так, відоме розуміння В.М.Бехтеревим ролі навіювання як одного із «важливих факторів виховання», яке дозволяє зафіксувати у свідомості дитини необхідні установки, формувати потреби, активізувати розвиток як окремих функцій, сторін пізнавальної діяльності і властивостей особистості, так і психіки в цілому. За словами В.М.Бехтерева, дитина все приймає на віру, без критики; на цю особливість необхідно спиратися, прищеплюючи дитині все нове і відвертати увагу від всього негативного [2].

На сьогодні психокорекція та психотерапія активно розвиваються, і це не дивно: в міру зростання стресогенності суспільства, виникнення великих економічних, політичних та психологічних змін, погіршення соматичного і психічного здоров'я діти більше, ніж дорослі, піддаються психічним травмам. Причому, діти відчувають на собі як безпосередньо патогенний вплив вказаних факторів, так і опосередкований – через дорослих.

За даними багатьох авторів (В.Е.Рожнов, Б.З.Драпкін, М.І.Буянов та ін.) є багато невротичних, істеричних, психопатичних і органічних патологій, які спостерігаються у дорослих, але пов'язані із різноманітними психічними травмами, які отримали у ранньому дитинстві [5].

Таким чином, розуміння того, що всі діти в тій чи іншій мірі психологічно незахищені, а діти, які мають різноманітні порушення розвитку, в тому числі і порушення мовлення, особливо примушують лікарів – психотерапевтів, психологів, логопедів, педагогів шукати шляхи впливу на психіку дитини.

Психотерапія – це психологічна дія, кінцева мета якої – допомогти дитині стати над ситуацією, навчити

дитину пристосовуватися до дійсності і долати психотравмуючий вплив. Психотерапевтичний напрямок реабілітаційної роботи складається із загальної, окремої і спеціальної психотерапії у залежності від етапу лікування і форми мовленнєвої патології.

«Не існує мовленнєвого порушення самого по собі, воно завжди передбачає особистість і психіку конкретного індивідуума з усіма його особливостями» (Р.Левіна) [8].

У дітей із заїканням порівняно із віковою нормою спостерігається зниження пізнавальної діяльності і процесів, які входять у її структуру: знижений об'єм запам'ятовування і відтворення матеріалу, нестійкість уваги, виснаження психічних процесів, зниження рівня узагальнення і усвідомлення дійсності; у них ускладнена функція використання розгорнутого зв'язного мовлення. Спостерігається ряд особливостей в емоційно-вольовій сфері: замкнутість, збудливість, плаксивість, постійна зміна настрою тощо. Тому, саме із цією категорією дітей доцільно проводити психокорекційну роботу, яка буде спрямована на покращення загального психічного стану дітей, на формування у них інтересу до мовленнєвого спілкування і необхідних навичок поведінки, на організацію правильного мовленнєвого спілкування.

Ідея використання методу психотерапії у лікуванні заїкання дорослих та дітей належить К.М.Дубровському [6]. Застосування різних варіантів подібного роду впливу до заїкуватих дітей дошкільного віку успішно здійснюється послідовниками К.М.Дубровського – М.І.Мерліс, Л.З.Андроновою тощо [7].

У залежності від віку заїкуватих та клінічної форми заїкання застосовують різні види психотерапії. Для заїкуватих дошкільного віку найбільше значення має загальна психотерапія.

Ряд авторів (В.Л.Леві, М.І.Буянова, Б.З.Драпкіна, А.І.Захарова) умовно виділяє три стадії роботи із дитиною-невротиком: на першій встановлюється контакт із хворим, на другій розкривається сутність конфлікту, на третій формується установка, яка допомагає хворому справитись із конфліктною ситуацією [4].

Психологічна дія на заїкуватих дошкільників здійснюється головним чином в ігровій діяльності як провідній діяльності цього віку. У житті дитини велике значення мають ігри, в процесі яких вона гармонійно розвивається, пізнає оточуючий світ і набуває необхідні комунікативні навички. Виходячи з цього, здійснення логопедичної і психотерапевтичної дії у процесі гри, або спрямоване використання гри з лікувальною метою у дошкільному віці є найбільш доцільним видом корекційної роботи.

Вирішальне значення у лікуванні заїкання має система функціональних тренувань, яка передбачає поступове ускладнення мовленнєвого та емоційного навантаження. Мета – створення нового, здорового, динамічного мовлення та психологічного стереотипу в умовах, що раніше травмували дитину і провокували заїкання.

Також у психологічному підході використовується логопсихотерапія. Вона представляє собою комплекс логопсихотерапевтичних заходів, що відтворюють цілісний вплив на особистість заїкуватих для нормалізації мовленнєвої функції. Під нормалізацією розуміємо вільне користування мовленням у будь-якій життєвій ситуації. Логопсихотерапія спрямована на постановку дихання та голосу, нормалізацію артикуляції, ритму та темпу мовлення, виходячи з індивідуальних особливостей кожного окремого пацієнта.

Крім того, психотерапія є могутнім фактором у проведенні спеціальних корекційних заходів, зокрема, логопедичних занять. Так, кожне логопедичне заняття повинне включати як психотерапевтичні, так і психологічні дії, спрямовані на психологічну і соціальну адаптацію заїкуватого.

Отже, психотерапія – найдавніший метод корекції різних порушень, сутність якого – психологічний вплив на хворого з метою його лікування і гармонізації його характеру. Цей метод займає важливе місце у роботі із заїкуватими. Робота у даному напрямку здійснюється за допомогою різних психологічних, психотерапевтичних і корекційних педагогічних дій.

Останнім часом вчення С.Павлова, В.Селіверстова, В.Шкловського, Ю.Некрасової, Л.Андронової стали глибоко використовувати для вивчення психологічних особливостей у дітей із заїканням із метою заснування психотерапевтичного напрямку та диференціювання дітей за їхніми психологічними особливостями.

Психокорекційна робота із дітьми дошкільного віку із заїканням має свою специфіку порівняно із дорослими. Сьогодні існує багато різноманітних психокорекційних вправ, які використовують у груповій роботі із дітьми, проте всі вони є втіленням методів із наступних напрямків: ігротерапія, арттерапія (зображувальна, казко, музикотерапія та інші), поведінкова терапія (різноманітні тренінги, психогімнастика), соціальна терапія. Створення варіативної методики використання різноманітних психокорекційних ігор є подальшим нашим завданням для подолання заїкання у дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Український дефектологічний словник / За ред. В.І. Бондаря. – К.: Милосердя України, 2001. – с.159.
2. Психотерапія в дефектології / под ред. Н.П. Вайзмана. – М.: Просвещение, 1992. – 128.

3. Сикорский И.А. О заикании. М., 1989. – 163.
4. Психокоррекционная и развивающая работа с детьми: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / И.В.Дубровина, А.Д.Андреева, Е.Е.Данилова, Т.В.Вохмянина; Под ред. И.В.Дубровиной. – М.: Издательский центр «Академия», 1998.
5. Рожнов В.Е. Эмоционально стрессовая психотерапия / Седьмой всесоюзный съезд невропатологов и психиатров. М., 1981. Т III. С.287-294.
6. Дубровский К.М. Одномоментный метод снятия заикания. – В кн.: Материалы Харьковского научного общества. Харьков, 1966. – С. 306.
7. Арутюнян Л.З. Как лечить заикание. М., 1993.
8. Левина Р.Е. Основы теории и практики логопедии. – М.: Просвещение, 1968.

УДК:376.36

ОСОБЛИВОСТІ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ВРОДЖЕНИМ НЕЗРОЩЕННЯМ ГУБИ ТА ПІДНЕБІННЯ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Конопляста С.Ю.

доктор педагогічних наук, професор

Яковенко А.О.

Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

Проведений аналіз обстеження стану сформованості просторового мислення у 23 дітей із вродженим незрощенням губи та піднебіння старшого дошкільного віку.

Проведен анализ обследования состояния сформированности пространственного мышления у 23 детей с врожденным несращением губы и неба старшего дошкольного возраста.

An analysis of the spatial thinking development was conducted among 23 senior preschool aged children with cleft lip and palate.

Ключові слова: діти із незрощенням губи та піднебіння, пізнавальна діяльність, просторове мислення, просторове уявлення, діагностика, корекція.

Ключевые слова: дети с врожденным несращением губы и неба, познавательная деятельность, пространственное мышление, пространственное представление, диагностика, коррекция.

Keywords: children with cleft lip and palate, cognitive activity, spatial thinking, dimensional imagination, diagnostics, correction

Актуальність. Проблема вивчення психологічного стану дітей з вродженими незрошеннями губи та піднебіння протягом багатьох десятиріч лишається актуальною. Комплекс логопедичних, психологічних, лікувальних реабілітаційних заходів, які повинен одержати такий хворий, складний, багатоетапний, довготривалий.

Нині ця проблема набула особливого значення, що зумовлено наступними обставинами:

– збільшенням в останні роки народжуваності дітей із незрошеннями верхньої губи та піднебіння як в Україні, так і в інших країнах світу [10, с. 113].

– зниженням рівня здоров'я дітей із вродженими вадами губи та піднебіння, підвищення захворюваності серед них [9, с. 35].

– недостатністю вивчення проблеми психологічного статусу дітей із вродженими незрошеннями губи та піднебіння [3, с. 113].

– недостатністю даних про вивчення психологічних особливостей, пізнавальних процесів дітей із вродженими незрошеннями губи та піднебіння.

– відсутністю даних про готовність дітей із вродженими незрошеннями губи та піднебіння до навчання у школі.

Уся пізнавальна діяльність дитини старшого дошкільного віку пов'язана з його практичною діяльністю і з орієнтуванням у навколишньому предметному світі. У свою чергу і розвиток мислення в цьому віці пов'язаний з практичними діями дитини і зі сприйняттям властивостей і відносин предметів навколишнього світу.